

IVADAS

Ne kartą man siūlyta rašyti autobiografiją, bet visada atsisakydavau; taip pat siūlyta, kad ją parašytų kas nors kitas, tačiau aš šiurpstu nuo minties apie knygą, kurioje kalbama vien apie mano asmenį. Niekada nerašiau dienoraščio, o kai bandydavau, taip ir nepasiekdavau antrojo puslapio, taigi ši knyga – mano pirmasis prieštaravimas sau pačiam. Tiksliausia ją pavadinti fragmentiška biografija, neišsamia ir šiek tiek mįslinga. Vis dėlto manau, kad ją perskaitęs galiausiai skaitytojas gaus pakankamai informacijos apie mane kaip kino kūrėją, kaip pasakotoją (rašytoją) ir apie tai, kaip abu šie vaidmenys mano gyvenime susilieja. Tačiau prieštaravimų esama jau šiuose pirmuosiuose sakiniuose: sakau niekada nesugebėjęs rašyti dienoraščio, ir vis dėlto čia pateikiami keturi tekstai, kurie įrodo priešingai, – apie mano motinos mirtį, apie apsilankymą pas Chavelą Tepostlane, „Tuščios dienos prisiminimas“ ir „Prastas romanas“. Šie keturi tekstai – tai mano gyvenimo, tokio, kokį gyvenau, be menkiausios distancijos užuominos, užfiksavimas. Šis istorijų rinkinys (viską vadinu istorijomis, neskiriu žanrų) atskleidžia glaudų ryšį tarp to, ką rašau, ką filmuojau, ir to, kaip gyvenu.

Nepublikuoti apsakymai kartu su daugybe kitų Lolos Garcíos buvo saugomi mano kabinete. Lola yra mano asistentė šiuo ir daugeliu kitų klausimų. Ji juos surinko iš kelių senų mėlynų aplankų, kuriuos išgelbėjo per mano daugybės persikraustymų chaosą. Ji ir Jaume Bonfillas sumanė nupūsti nuo jų dulkes. Nebuvau jų skaitęs nuo tada, kai parašiau; Lola padėjo viską į archyvą, ir aš apie juos pamiršau. Nebūtų nė minties po kelių dešimtmečių juos perskaityti, jei ji nebūtų pasiūliusi užmesti akį. Lola įžvalgiai atrinko keletą, norėdama pamatyti, kaip reaguosiu. Padrikomis akimirkomis tarp „Keisto gyvenimo būdo“ paruošiamųjų ir baigiamųjų darbų pramogavau juos skaitydamas. Šių tekstų neredagavau, nes įdomu prisiminti save ir kitus tokius, kokie buvo rašymo metu, ir pamatyti, kaip pasikeitė mano gyvenimas ir viskas aplink nuo tada, kai palikau mokyklą, išlaikęs du abitūros egzaminus.

Nuo pat vaikystės žinojau, kad esu rašytojas, visada rašiau. Jei dėl ko nors ir buvau tikras, tai dėl savo literatūrinio pašaukimo, o dėl ko nesu tikras – tai dėl savo pasiekimų. Dviejuose apsakymuose pasakoju apie savo aistrą literatūrai ir rašymui (tai „Migelio gyvenimas ir mirtis“, parašytas per kelias popietes 1967–1970 m., ir tais pačiais metais parašytas „Prastas romanas“).

Su kai kuriais apsakymais susitaikiau ir prisiminiau, kaip ir kur juos parašiau. Matau save Madrigaleche, namų kieme, rašantį „Migelio gyvenimą ir mirtį“ „Olivetti“ spausdinimo mašinėle po vynmedžiu su ant virvutės kabančiu nudirtu triušiu, panašiu į vieną tų bjaurių musių gaudyklių. Arba „Telefónica“ biure septintojo dešimtmečio pradžioje, po darbo, paslapčiomis. Arba, žinoma, įvairiuose namuose, kuriuose gyvendavau ir rašydavau priešais langą. Šios istorijos papildė mano kinematografinius kūrinius: kartais jos man pasitarnaudavo kaip tiesioginis išgyventos akimirkos atspindys ir po daugelio metų tapo filmais („Blogas auklėjimas“, kai kurie „Skausmo ir šlovės“ siužetai) arba dar jais taps.

Visi šie apsakymai yra iniciacijos tekstai (šio etapo dar nelaikau baigtu), daugelis gimė bėgant nuo nuobodulio. 1979 m. sukūriau visomis prasmėmis perpildytą personažę Pati Difuzą („Sekso simbolio išpažintis“), o naująjį šimtmetį pradedu savo pirmosios našlaičio dienos kronika („Paskutinis sapnas“) ir sakyčiau, kad visuose vėlesniuose savo tekstuose – taip pat ir „Karčiose Kalėdose“, kur leidžiu sau įtraukti šalutinę siužetinę liniją apie Chavelą, kurios balsas neišdildomai skamba keliuose mano filmuose, nukreipiu žvilgsnį į save ir tampu nauju personažu, apie kurį rašau „Sudiev, vulkane“, „Tuščios dienos prisiminime“ ir „Prastame romane“. Šis naujas personažas – aš – yra Pati priešingybė, nors esame tas pats asmuo. Šiame naujajame amžiuje tampu niūresnis, griežtesnis ir melancholiškesnis, jaučiuosi mažiau užtikrintas, nesaugus ir išsigandęs: štai čia ir randu įkvėpimo. Tai įrodo mano sukurti filmai, ypač pastarųjų šešerių metų.

Viskas yra šioje knygoje; iš šių tekstų sužinojau, kad vos atvykęs į Madridą aštuntojo dešimtmečio pradžioje jau buvau toks, koks tapsiu: „Vizitas“ 2004 m. virto „Blogu auklėjimu“, o jei būčiau turėjęs pinigų, būčiau debiutavęs kaip režisierius jau su „Joana, gražuole pamišėle“ arba „Veidrodžio ceremonija“ ir paskui sukūręs visus savo vėlesnius filmus. Tačiau keletas istorijų parašytos 1967–1970 m., dar prieš man atvykstant į Madridą: „Atpirkimas“ ir jau minėtas „Migelio gyvenimas ir mirtis“. Abiejuose apsakymuose, viena vertus, jaučiu, kad buvau ką tik baigęs mokyklą, kita vertus, jaučiu savo jaunystės kančią, baimę toliau gyventi įkalintam mažame miestelyje, būtinybę kuo greičiau iš jo bėgti ir vykti į Madridą (tuos trejus metus su šeima gyvenau Madrigaleche, Kaserese).

Stengiausi istorijas palikti tokias, kokias parašiau, tačiau prisipažinsiu, kad „Migelio gyvenimo ir mirties“ nesusilaikiau neperrašęs; stilius pasirodė pernelyg įmantrus, todėl šiek tiek pataisiau, išlaikydamas originalų jausmą. Tai vienas iš apsakymų, kuriuos skaitydamas po daugiau nei penkiasdešimties metų gerokai nustebau. Puikiai prisiminiau pagrindinę idėją – papasakoti gyvenimą atvirkščiai. Tai buvo visa istorijos esmė ir, jei galima taip pasakyti, originalumas. Po kelių dešimtmečių pamaniau, kad

„Bendžamino Batono“ kūrėjai nugvelbė mano mintį. Pati istorija gana tradicinė ir atspindi mano paties tuometinį skurdų gyvenimą. Svarbiausia buvo idėja. Skaitydamas šią istoriją dabar suprantu, kad joje daugiausia pasakojama apie atmintį ir bejėgiškumą laiko tėkmės akivaizdoje. Esu tikras, kad rašiau apsakymą tai turėdamas omenyje, bet buvau pamiršęs, tad nustebau. Mano religinis ugdymas matomas visuose aštuntojo dešimtmečio apsakymuose.

Radikalus pokytis įvyko 1979-aisiais sukūrus Pati Difuzą; nebūčiau galėjęs rašyti apie šią personažę nei prieš, nei po aštuntojo dešimtmečio pabaigos viesulo. Įsivaizduoju save palinkusį prie rašomosios mašinėlės, viską darantį, gyvenantį ir rašantį milžinišku greičiu. Šimtmetį baigiu „Paskutiniu sapnu“, savo pirmąja našlaičio diena; norėjau įtraukti šią trumpą kroniką į rinkinį todėl, kad žinau – šie penki puslapiai yra vieni geriausių, kuriuos esu parašęs. Tai tikrai ne įrodymas, kad esu didis rašytojas, – toks būčiau, jei sugebėčiau parašyti bent du šimtus tokio pat kalibro puslapių. Tam, kad galėčiau parašyti „Paskutinį sapną“, turėjo numirti mano motina. Be „Blogo auklėjimo“ ryšio su „Vizitu“, šiuose tekstuose daug ir kitų temų, kurios įkvepia ir formuoja mano filmus. Viena iš jų – susižavėjimas Jeano Cocteau „Žmogaus balsu“, kuris buvo pastebimas jau „Geismo įstatyme“ ir buvo „Moterų ties nervų krizės riba“ ištakose, vėl pasirodė „Šaltuose apkabinimuose“ ir galiausiai prieš dvejus metus virto „Žmogaus balsu“ su Tilda Swinton. Taip pat apsakyme „Per daug lyčių kaitos“ kalbu apie vieną svarbiausių filmo „Viskas apie mano motiną“ elementų – eklektiką, ne tik žanrų, bet ir mane paženklinusių kūrinių: be Cocteau monologo, taip pat ir Tennessee’io Williamso „Geismų tramvajaus“ (iš čia ir mano prodiuserinės kompanijos pavadinimas „Geismas“), ir Johno Cassavetesio filmo „Premjera“. Viską, kas pakliuvo į rankas ar praėjo prieš akis, pasisavinau ir sumaišiau kaip savo, neperžengdamas „Per daug lyčių kaitos“ ribų.

Kaip režisierius gimiau postmodernistinio sprogimo metu: idėjos ateidavo iš visur, drauge sugyveno visi stiliai ir laikotarpiai, nebuvo lyčių prietarų ar skirstymų, taip pat ir jokios rinkos, tik noras gyventi ir veikti. Tai buvo ideali terpė tokiam žmogui kaip aš, trokštančiam užkariauti pasaulį.

Įkvėpimo galėjau semtis La Mančos kiemuose, kur praleidau ankstyvąją vaikystę, arba tamsiame Rokolos kambaryje, o prireikus stabtelėdavau grėsmingiausioje antrosios vaikystės vietoje – saleziečių mokykloje-internate. Neramūs ir švytintys metai, nes salezietiško siaubo garso takelis buvo lotyniškos mišios, kurias pats giedojau kaip choro solistas („Skausmas ir šlovė“).

Šiandien galiu drąsiai teigti, kad šios trys vietos mane ir suformavo: La Mančos kiemeliai, kur moterys nerdomos dainuodavo ir liežuvaudavo apie visą miestuką; sprogstanti, laisvai trykštanti Madrido naktis nuo 1977-ųjų iki 1990-ųjų ir tamsus

religinis ugdymas, kurį gavau iš saleziečių septintojo dešimtmečio pradžioje. Visa tai sutelkta šioje knygoje kartu su dar keliais dalykais: „Geismas“ – ne tik mano filmų prodiuserinė kompanija, bet ir beprotybė, epifanija ir įstatymas, kuriam reikia paklusti, tarsi būtume bolero dainos herojai.